

የገጥሙ

፩ኛ ዓመት ቁጥር 3

ግዳር 1973

ኢትዮ-ሱዳን-ኬንያ

ታከለ - ታገለ

ስድስት ወር በሱማሌ
እስር ቤት

ወንጀል

ምንድነው ?

ከግዕዝ በኋላ

ከሰው ልጆች ግንባራዊ ችግሮች እንደ ወንጀል ነው። ይህንን እውነት በመመርኮዝ የቡርሂኒ ጋዜጦች ወንጀልን የገቢ ምንጭ ከግድረጋቸውም በላይ “ወንጀል ዜና ነው” የሚል ዘይቤ አላቸው። ስለዚህ ከሌሎች ጋዜጦች ጋር ተወዳድሮ ለመኖር የሚፈልግ ጋዜጣ ሁሉ የገድ ለመኖር ሲል የወንጀልን ዜና ግንኙነቱ አለበት።

በቡርሂኒ ኅብረተሰብ በወንጀል የሚነገሩ ጋዜጦች ብቻ አይደሉም። የሬዲዮና የቴሌቪዥን ጣቢያዎች፣ የልብ ወለድ ጸሐፊዎች፣ የፊልም ኩባንያዎች ሁሉ በወንጀል ላይ ያተኩራሉ። ስለዚህ በቡርሂኒ ኅብረተሰብ የሚያስደንቀው ወንጀል ተዘውትሮ መሠራቱና የወንጀል ተግባርም እያደገ መሄዱ ብቻ ሳይሆን በወንጀል መነገሩም ጭምር ነው።

ወንጀል መደባዊ ይዘት አለው። በቡርሂኒ አመለካከት ወንጀል ነው የሚባለው ድርጊት በሶሻሊስትና በተራማጅ ኅብረተሰብ ዘንድ ወንጀል የማይሆንበት አጋጣሚ ብዙ ነው። ለምሳሌ በአሜሪካ ጥቂቶች ለነፃነትና ለአኩልነት በሚያደርጉት ትግል ምክንያት የሚፈጽሟቸው ድርጊቶች እንደ ወንጀል አየተቆጠሩ ቅጣት የሚፈረድባቸው ክፍለ ሀገሮች (ስቴትስ) ብዙ ናቸው። ስለሆነም ጥቂቶች ለመብታቸው ሲታገሉ በውሻ እንዲነከሱ፣ በፖሊስ እንዲደበደቡና እንዲገደሉ የተደረገበት ጊዜ ጥቂት አይደለም። ከዚያም አልፎ በዓለም-አቀፍ የመደብ ትግል ደረጃ ይኸው እውነት ይንጸባረቃል።

በዘረኛው ደቡብ አፍሪቃና በድሮዋሮይ ዚያ አፍሪቃውያን ለነፃነት፣ ለአኩልነትና ለዲሞክራሲ ሲዋጉ፣ ኢምፔሪያሊስቶች ይህንን ሐቅ እያወቁ ለወንጀላቸው መንግሥታት የምራልና የግቴሪያል ድጋፍ ያደርጋሉ። በአንጻሩ የሶሻሊስት አገሮችና ሌሎችም ተራማጅ ሕዝቦች ደግሞ ከጭቆናቸው አፍሪቃውያን ጉን ሲቆሙ ይታያሉ። ስለሆነም የቡርሂኒ ጋዜጦች የአፍሪቃውያን

ን የነፃነት ትግል “ሽፍትነት፣” “ውንብ ድና” እየሉ ሲጠሩት የሶሻሊስት ጋዜጦች ደግሞ ሕዝባዊ ጀግንነት የሚል ሲያሟሉ ሲሰጡት ይታያል።

በዚህ ጽሑፍ ልናየው የምንሞክረው በመጠኑም ቢሆን ዛሬ በዓለም ላይ ያለውን የወንጀል ሁኔታ፣ እድገቱን፣ ዓይነቱንና ወንጀልን ለግስቀረት የሚደረጉትን ብሔራዊና ዓለም-አቀፍ ጥረቶች ነው።

ለመሆኑ ወንጀል ምንድን ነው? የእንግሊዝኛ ቋንቋ መዝገበ ቃላት ወንጀልን ሲፈታ “ወንጀል ሕግን በመጸረር የሚፈጸም ድርጊት ነው” ይላል። እንደ ቡርሂኒ ምሁራን አመለካከት እንደ ድርጊት ምንም እስኪፈና አስቃቂ ቢሆንና ፀረ-ኅብረተሰብ ድርጊት መሆኑ ቢረጋገጥም ቅላ፣ ያን ድርጊት መፈጸም ያስቀጣል የሚል ሕጋዊ አንቀጽ እስከሌለ ድረስ ድርጊቱ ፈጽሞ ወንጀል ሊሆን አይችልም ይባላል። ስለዚህም ዛሬ በካፒታሊስት አገሮች ወንጀል እጅግ ከሚያስቅ ቅና ከሚያሳስብ ደረጃ ደርሷል።

የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የወንጀል መከላከያ ኮሚቴ የዓለምን የወንጀል ድርጊቶች ጥናት በመከታተል ባወጣው ዘገባ እንደሚመለከተው ከ1970-1975 ዓ.ም. ባሉት ስድስት ዓመታት ብቻ የዘረፉ ወንጀል 179 በመቶ፣ አውቆ ሰው የመገደል ወንጀል 20 በመቶና እንዲሁም ተራ ሌብነት 46 በመቶ እንዳደገ ያረጋግጣል። ይህ ጥናት እንደሚገልጸው ዛሬ በመላው ዓለም ሲታይ፣ የወንጀል ሁኔታ ከ100.000 ሕዝብ መካከል የወንጀላቸው ቁጥር ወደ 900 እንደሚደርስና ይህ ቁጥርም በየመቱ 2 በመቶ እየደመረ በመሄድ ላይ ነው።

የካፒታሊስት አገሮችን ብንወስድ እሜሪካ ከፍተኛ የወንጀል ድርጊት መስክ ሆና እናገኛታለን። በአሜሪካ በመካከለኛ ግምት ባመት ሁለት ሚሊዮን ተኩል ሕዝቦች ወንጀል የሚፈጽሙ ሲሆን፣ በጥናቸውም ቀን በአሜሪካ እሥር ቤቶች የሚገኙት ወንጀላቸው ቁጥር ከ200.000 እንደሚያንስ ይነገራል። በርግጥ ይህ ቁጥር ለነፃነትና ለአኩልነት ከሚታገሉት መብታቸው ከተነሳቸው አርበኞች አንስቶ በገንዘብ እየተገዙ ሰው እስከ ሚገድሉ ወንጀላቸው ያሉትን ሊያጠቃልል ይችላል። ባጠቃላይ ያ

ለው የአሜሪካ ሁኔታ ሲታይ ራሳቸው የአሜሪካ የመረጃ ምንጮች እንደሚያረጋግጡት በዓመት 200.000 እሥረኞች በስቴትና በፌዴራል እሥር ቤቶች፣ 100.000 በሌሎች እሥር ቤቶች፣ 40.000 በጠባይ ግረሚያዎች የሚገኙ ሲሆን፣ ይህ ቁጥር በየመቱ በ4.500 እንደሚጨምር ታውቋል። ስለሆነም አሜሪካ ለእሥረኞቿ ምግብና ኑሮ ብቻ በየመቱ 90 ሚሊዮን ብር ስታወጣ በወንጀል ድርጊት ምክንያት በየመቱ የሚወድመው ንብረትም ከ20 እስከ 40 ቢሊዮን ብር እንደሚያወጣ ይገመታል።

በአሜሪካም ሆነ በሌላ ወንጀል በበዛበት አገር ቀድሞ ከኅብረተሰቡ አባሎች ውስጥ በብዛት ወንጀል የሚፈጽሙት ወንዶች ሲሆኑ ከሴት ወንጀላቸው ጋር ቁጥራቸው ሲወዳደር እሥር እጥፍ እንደሚበልጥ ታውቋል። ሆኖም ከቅርብ ዓመታት ወዲህ ያለው የወንጀል እድገት ዝንባሌ እንደሚያሳየው ዛሬ የሴት ወንጀላቸው ቁጥር በየትኛውም አገር ቢሆን እጅግ አስደንጋጭ በሆነ ፍጥነት እየደገና የወንድ ወንጀላቸውን ቁጥር አልፎ እየሄደ ነው።

ከወንጀል ድርጊቶች ውስጥ ይበልጥ የታወቁት ጥቂቶቹ፣ ሌብነት፣ ዝርፊያ፣ ግድያ፣ ቁጥር፣ ሃሺሽ፣ ፈቃድ የሌለው መሳሪያ መያዝ፣ በሰው ንብረት ላይ አደጋ መፈጸም ወዘተ.. ሲሆኑ ከሁሉም አይነት ወንጀሎች በዝቶ የሚታየው የሌብነት ወንጀል ነው።

የወንጀል መከላከያ ምርምርና ጥናት አድራጊዎች ወንጀልን ባጠቃላይ በሦስት ይከፍላቸዋል። እነርሱም በሌላ ሰው ላይ የሚፈጸም ወንጀል፣ በሌላ ሰው ንብረት ላይ የሚፈጸም ወንጀል፣ ሃሺሽ ሌላም አስካሪ ዕዕዋት ጋር የተያያዙ ወንጀሎች ናቸው። በዚህ አመዳደብ መሠረት ከሚፈጸሙትና ከስ ከሚቀርብባቸው ወንጀሎች ውስጥ 72 በመቶው በንብረት ላይ የሚፈጸም ወንጀል ሲሆን፣ በሰዎች ላይ የሚፈጸመው ወንጀል ደግሞ 20 በመቶ እንደሚደርስ ይገመታል። የቀረው 8 በመቶ ከሃሺሽ ጋር የተያያዘ የወንጀል ድርጊት ሆኖ ይገኛል።

በተለይ በልግት ወደኋላ የቀሩትን አገሮች ሁኔታ ስንወስድ፣ የወንጀል ተግባር እየደገ መሄዱ በጣም አሳሳቢ ነው። ከ100.000 ሕዝብ ውስጥ 800 ሰዎች በልዩ ልዩ

ወንጀል ተሰጥቶታል፡ ሲገኝ ይህ አሳዛኝ ቁጥርም በያመቱ በ2.5 በመቶ እያደገ እንደሚሄድ የወንጀል ጥናት ሊቃውንት ያምናሉ። ሌላው አሳዛኝ ህጥ የሴቶች ቁጥር ከወንጀል ወንጀልኞች ቁጥር 30 በመቶ እየጨመረ መሄዱ ነው።

የወንጀል ተግባር ባሁኑ ጊዜ በለሙት ካፒታሊስት አገሮችም ሆነ በልማት ወደኋላ በቀሩ አገሮች እየደገበረረ፤ እየደገ የሄደው የወንጀል ዓይነት ይለያያል። ለምሳሌ በአጠቃላይ በዓለም አቀፍ ደረጃ ሲታይ በሰው ላይ የሚፈጸመው የግድያ ወንጀል 20 በመቶ ሲሆን በልማት ባልገፉ አገሮች ግን ፍርድ ቤት ከሚቀርቡት የወንጀል ክስዎች ውስጥ ይህ ቁጥር 90 በመቶ እንደሚሆን ሊቃውንቱ አረጋግጠዋል።

በንብረት ላይ የሚደርሰው ወንጀል ደግሞ 46 በመቶ ሲሆን ከሃሺሽ ጋር የተያያዘው ወንጀልም ከ8 በመቶ እንደሚያንስ ታውቋል። በዚህ በተጠቀሰው ዘመን በልማት ባልገፉት አገሮች እውቅ ሰውን የመግደል ወንጀል በ4.6 ሲጨምር የሌብንትና የዝርፊያ ወንጀሎችም (እንደቅደም ተከተላቸው) በ43 እና በ42 በመቶ ጨምረዋል። ከሃሺሽና ህሊናን ከሚሰውሩ እጾች፣ ጋር የተያያዘው የወንጀል ተግባር ደግሞ በ113

በመቶ ያደገ መሆኑን የተባበሩት መንግሥታት የወንጀል መከላከያ ኮሚቴ ባወጣው ዘገባ አረጋግጧል።

ባጠቃላይ ሲታይ በመጠንም ሆነ በአይነት ወንጀል በልማት ካልገፉት አገሮች ይልቅ የሚበዛው በልማት በገፉት አገሮች ውስጥ ነው። ባለፉት ስድስት ዓመታት ብቻ እንኳ ያለውን ሁኔታ ስንወስድ በልማት ገፍተዋል በሚባሉት የካፒታሊስት አገሮች ውስጥ ከ100.000 ነዋሪዎች መካከል 1000 ወንጀልኞች ሲገኙ፣ ያ ቁጥር በየዓመቱ በአንድ በመቶ እንደሚጨምር ታውቋል። ይህ ቁጥር ቀደም ብሎ እንደተጠቀሰው በልማት ባልገፉት አገሮች 800 ብቻ መሆኑ ይታወቃል። የሴት ወንጀልኞች ቁጥር ደግሞ በለሙት አገሮች ከወንጀል ወንጀልኞች ቁጥር 50 በመቶ ጨምሯል። የካፒታሊስቱ አገሮች የወንጀል እድገት በጣም አስደንጋጭ ነው። ለምሳሌ በንብረት ላይ የሚደርሰው ወንጀል 82 በመቶ ሲጨምር የግድያና የሌብንት ወንጀል ደግሞ ከ35 በመቶ ባላነሰ አድጓል። ከሁሉም ይበልጥ የሚያስፈራ እድገት ያሳየው ግን በካፒታሊስት አገሮች የሚፈጸመው የዘረፋ ወንጀል ሲሆን፣ በዚህ በተጠቀሰው ዘመን ውስጥ ወደ 322 በመቶ እንደደረሰ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የጥናት ዘገባ ያመለክታል። ሌላው በካፒታሊስት አገሮች የጨመረው የወንጀል ድርጊት የሃሺሽና የአደንዛዥ እጾች ሽያጭና ማስተላለፍ ተግባር ሲሆን ይህም የወንጀል አይነት 138 በመቶ ጨምሯል።

ሌላው በልማት ገፉ በሚባሉት ካፒታሊስት አገሮች እጅግ አሳሳቢ የሆነው የወንጀል አይነት ሰዎች የሌብንት ድርጅት በማቋቋም የሚፈጽሙት ወንጀል ነው። የዚህ አይነት ወንጀልኞች በትጥቅና በድርጅት በሚገባ የተደራጁ በመሆናቸው ድርጊታቸውን ለመቆጣጠርም ሆነ ለማስቀረት ከማስቸገሩም በላይ የሚያደርሱት የወንጀል ጉዳትም እጅግ ከፍተኛ ነው። በዚህ መልክ ከሚፈጸሙት ወንጀሎች ጥቂቶቹ የባንክ ዝርፊያ፣ የከበርቴ ቤተሰቦች አባሎችን በመያዝ እጅግ ከፍተኛ ገንዘብ መጠየቅ፣ በቅጥር ሰዎችን መግደል፣ የፖለቲካ መሪዎችንና ከበርቴ ባለኢንዱስትሪዎችን መግደል፣ አውሮፕላኖችን አስገድዶ ወደሌላ አቅጣጫ መውሰድና ተሳፋሪዎቹን በእሥር ስም እየያዙ ገንዘብና ሌላ የፖለቲካ ጥቅም መጠየቅ፣ እንዲሁም የመንግሥትን ግብርና ታክስ ሳይከፍሉ ካገር መጥፋት ወዘተ... ናቸው።

አንዳንድ ነጥቦች ፡ ስለአማርኛ ጥበበ ቃላት (፫)

ከአስፋው ጻምጤ

በመስከረም ወር የካቲት እትም ላይ ፡ ጥበበ ቃላት ስንል፤ ምን ምን ዓይነት የጽሑፍ ሥራዎችን ለመሸፈን መሆኑንና ፡ ቀደም ሲል ከተለመደው ፡ “ሥነ ጽሑፍ” ከሚለው ስያሜ ጋር በጽንሰ-ሐሳብ ይከት የሚለይበትን ገልጽናል። “ጥበበ ቃላት” የሚሸፍነው ባጭሩ ፡ በኪነታዊ ውበት የተደረሱ ፡ ሁለንታዊ መልእክት ያላቸውን የፈጠሩ ጽሑፎች ብቻ ነው። ሥነ ጽሑፍ ግን ከጥበበ ቃላት ሌላ ፡ የፈጠራ ያልሆኑ ፡ ነገር ግን ኪነታዊ ውበት ያላቸውን ልዩ ልዩ ዓይነት ጽሑፎች ጨምሮ ያካትታል።

በአማርኛ ቋንቋ እስከዛሬ ተጽፈው የታተሙትን (ያልታተሙም ካሉ እነሱንም ቢሆን) ፡ በሁለት ዐበይት ክፍሎች ያላንጻ

ች ችግር መመደብ ይቻላል— “የፈጠራ” እና “የፈጠራ ያልሆኑ” በሚሉ ሁለት ክፍሎች።

ከ1900 ዓ.ም. በፊት በአማርኛ ተጽፈው ከነበሩት የፈጠራ ሥራዎች ውስጥ ፡ በበኩሌ ያየሁት እስከዛሬ ገና የለም። ምናልባት ከዚህ ምድብ ውስጥ ይገባሉ የሚባል ከሆነ፤

ሀ/ የደብተራ ዘነበ ፡ “መጽሐፈ ጭዋታ ሥጋዊ ወመንፈሳዊ” የተሰኘች በ1857 ዓ.ም. የተጻፈችው ድርሰትና ፡

ለ/ የገብረ ጊዮርጊስ ትርፌ ፡ የጀን በን ያን “ፒልግሪምስ ፕሮግራስ” (በ1884 ዓ.ም. በስዊስ አገር የታተመው) ትርጉም— “የክርስቲያን መንገድ” (የመናኝ ጉዞ)—

እርግጥ አሉ። ገና ያልታየው ሌላው ፡ ዛሬ በባህል ሚኒስቴር እጅ የሚገኘው ያልታተመው የአለቃ ታየ ገብረ ማርያም ፡ “የመንገድኛ ታሪክ (ልብ ወለድ)” የተሰኘው የፈጠራ ጽሑፍ ነው። ለተነሣንበት ዓላማ የሚያስፈልገን ፡ ይህ መጽሐፍ ከ1900 ዓ.ም. በፊት ወይስ በኋላ የተጻፈ መሆኑን ማወቅ ነው።

የአማርኛ የፈጠራ መጻሕፍት ብዛት ያላቸው ሆነው የምናገኛቸው ከ1900 ዓ.ም. ወዲህ ነው። የማተሚያ መሣሪያዎች ወደ መሀል አገር ገብተው በሥራ ላይ ከመዋላቸው ጋር ባንድ በኩል የጠበቀ ግንኙነት ያለው ይመስላል። ዐቢይ ምክንያቱ ግን ቁጥራቸው እየበረከተ የሄደ ኢትዮጵያ